

Č E S K O S L O V E N S K O 8 8

Sborník
příspěvků pro mezinárodní sympozium
a
dokumentů o jeho zmařeném a permanentním průběhu

This copy of a typewritten manuscript (samizdat)
was made available by
**Dokumentationszentrum zur Förderung der
unabhängigen tschechoslowakischen
Literatur e. V.**
for research and information purposes.
Copyright continues to be held by the author and
must be strictly observed.
**Dokumentationszentrum, Schwarzenberg 6,
D-8533 Scheinfeld**

Praha 1989

Č E S K O S L O V E N S K O 88

Mezinárodní sympozium
na téma

Československo v evropském dění 1918 - 1988

Praha dne 26.května 1988

Vážený pane,

shoda dějinných okolností tomu chtěla, že několik událostí, které v moderní době významně ovlivnily osudy Čechů a Slováků, se odehrálo v letech končících číslicí osm, díky čemuž si letos připomínáme hned několik zaokrouhlených výročí najednou. Vzhledem ke zvláštnímu geopolitickému postavení naší země, ale též z různých jiných důvodů tyto události přesáhly svým významem rámec pouhé historie našich národů a znamenaly důležité body v dějinách celé Evropy: tyto dějiny se v nich a skrze ně vždycky nějak důsažně proměňovaly, ať už k lepšímu nebo horšímu, právě jimi se obvykle nějak zauzlovaly, právě jimi byly obvykle - tak či onak, ale vždy podstatně - ovlivněny. Nejednou to byly právě tyto zdánlivě jen československé události, které jako by předznamenávaly či osvětlovaly různé širší evropské souvislosti, naděje či katastrofy.

Vznik samostatného československého státu v roce 1918 spolu s rozpadem rakousko-uherské monarchie vedly k zásadním změnám v politické mapě Evropy a předznamenaly její budoucí perspektivy i nebezpečí. Mnichovský diktát v roce 1938 a politika ústupků před násilím, jejímž se stal symbolem, byly jedním z hlavních faktorů, které stimulovaly, ba přímo umožnily hitlerovskou expanzi a posléze vedly ke druhé světové válce. Únorový převrat roku 1948 byl posledním a možná rozhodujícím krokem k trvalému rozdělení Evropy a dalším vystupňováním studené války. Pražským jarem v roce 1968 vyvrcholilo údobí pokusů o reformu systému sovětského typu, které se v různých zemích objevovaly od

padesátých let, a sovětská intervence tento proces tragicky ukončila. Zároveň byla pro brežněvovské vedení zkouškou, kam lze^{jí} v upevňování sovětské velmocenské hegemonie. I dnes, v roce 1988, je Československo v jistém smyslu terénem historické zkoušky: síla setrvačnosti a potřeba změn, podtrhovaná probíhajícími změnami v SSSR, se dnes nejzřetelněji srážejí opět v Československu a je možné, že vážnost, hloubka a důvěryhodnost nové politiky sovětského bloku bude opět testována na případu Československa.

Poučili jsme se, že osud lidské důstojnosti, míra demokracie, stupeň vnitřního pokoje a tolerance v naší zemi těsně souvisejí se stavem evropského míru, a vždy cosi napovídají o jeho potenciálních nadějích a nebezpečích. Tyto souvislosti a zvláštní odpovědnost, která z nich vyrůstá, si někteří českoslovenští politikové v minulosti uvědomovali, a proto vzešlo právě z této země několik důležitých iniciativ, orientovaných k ideálu Evropy jako přátelského a mírového společenství mnoha nezávislých a demokratických států. I pro nás, Chartu 77 a další nezávisle smýšlející skupiny a jednotlivce v Československu, zůstává tento ideál živý. Mnohým z nás se dokonce zdá, že je dnes aktuálnější než kdy dřív, a my se v rámci svých omezených možností pokoušíme v jeho směru působit. Na tomto pozadí lze vnímat i fakt, že se Charta 77 tak vytrvale snaží upozorňovat na to, že lidská práva, demokratický pořádek a vzájemná tolerance jsou hlavní opravdu smysluplné předpoklady skutečného a trvalého míru.

Uvědomujte si tyto věci, bohatost a komplexnost témat, která se tu otevírají úvahám, ať už analytickým či koncepčním, a uvědomujte si i škálu duchovních a kulturních aspektů, jež celá tato tematika má, rozhodli jsme se letošní výročí připomenout uspořádáním neformálního a nezávislého symposia na téma

Československo v evropském dění 1918 - 1988.

Za přípravný výbor symposia v.r.

Václav Havel
Miloš Hájek
Radim Palouš
Emanuel Mandler
Rudolf Battěk
Ladislav Lis
Libuše Šilhánová

ČESKOSLOVENSKO 88

Mezinárodní symposium
na téma

Československo v evropském dění 1918-1988

Přípravný výbor sympozia, které se bude konat v Praze ve dnech 11., 12., 13. listopadu 1988, zve k účasti politology, historiky a kulturní osobnosti z domova i ze zahraničí, zabývající se československou problematikou v jejích různých širších souvislostech, a ty, kteří k ní mají nějaký hlubší vztah.

Symposium nebude mít předem přesně ohraničená témata či tematické okruhy s dlouhými úvodními úzce specializovanými referáty, ale bude mít spíše charakter volné rozpravy, od níž si mimo jiné slibujeme, že přinese zajímavé srovnání pohledu odtud s pohledem zvenčí.

Uvítali bychom, kdyby nám účastníci sympozia svou zamýšlenou účast co možná nejdříve potvrdili a svůj příspěvek /v rozsahu maxim. 20 min. projevu/ zaslali pokud možno v písemné podobě předem, nejlépe do 17. října. Jednacími jazyky bude čeština, slovenština a angličtina. Nebude-li někdo moci přijet, může nám pouze zaslat svůj příspěvek. Účastníky sympozia bychom s ním seznámili a ve sborníku jej pak publikovali.

Není bohužel v našich možnostech uhradit Vám náklady za cestu a pobyt. Můžeme Vám zajistit pouze ubytování v soukromí, pokud by se Vám nepodařilo zajistit hotel.

Musíme být připraveni i na to, že někteří ze zahraničních účastníků nedostanou na dané dny vstupní víza. Pro takový případ se chceme domluvit s přáteli z československého exilu, aby v týchž dnech nebo ve dnech následujících byli připraveni uspořádat náhradní nebo paralelní - stejně tematicky orientované - symposium ve Vídni. O podrobnostech a případných změnách bychom Vás včas informovali.

Pořadatelem sympozia je Charta 77 a další nezávislá občanská sdružení.

Těšíme se na setkání s Vámi

Za přípravný výbor sympozia
V. R.

Václav Havel, Miloš Hájek, Radim Palouš, Emanuel Mandler,
Rudolf Battěk, Ladislav Lis, Libuše Šilhánová

V Praze 3.9.1988

ČESKOSLOVENSKO 88

Letos si Československo připomíná zaokrouhlené výročí několika důležitých mezníků svých moderních dějin. Společným jmenovatelem těchto událostí je to, že nikdy nebyly ryze československé, ale vždy představovaly zároveň významné body v dějinách Evropy. A vždy zároveň souvisely s tématy, která nás všechny společně zajímají, totiž s tématem demokracie, lidských práv, míru a jejich vzájemné podmíněnosti. Proto jsme se rozhodli uspořádat ve dnech 11.-13. listopadu v Praze symposium ČESKOSLOVENSKO 88, jež by se souhrnně zamyslelo nad širším kontextem připomínaných událostí a nad tím, jaká poučení z takové úvahy vyplývají pro přítomnost. Na toto symposium zveme domácí i zahraniční politology, historiky a kulturní osobnosti, o nichž víme, že se touto tematikou zabývají a nebo k ní mají blubší osobní vztah.

Stanislav Devátý

Miloš Hájek

Bohumír Janát

mluvčí Charty 77

Emanuel Mandler

Karel Srp

Demokratická iniciativa

Jazzová sekce

Luboš Vydra

Petr Bartoš

Nezávislé mírové sdružení

Společenství přátel
USA

Václav Havel

předseda přípravného
výboru sympozia

Praha 9.9.1988

Prohlášení přípravného výboru sympozia

ČESKOSLOVENSKO 88

Dokumentem ze 6.září 1988 jsme oznámili, že československé občanské aktivity, Charta 77, Demokratická iniciativa, Jazzová sekce, Nezávislé mírové sdružení a Sdružení přátel USA připravují na dny 11.-13.listopadu 1988 v Praze symposium "ČESKOSLOVENSKO 88". Tématem je uplynulých 70 let československého státu, zejména některých mezníků v jeho historickém vývoji. Mnohé významné události se vázaly na osmičková data: 1918, 1938, 1968. Symposium by mělo být příležitostí k setkání domácích i zahraničních účastníků ze Západu i Východu. Pozvány jsou i některé oficiální československé instituce.

Očekáváme, že příslušné úřední orgány pochopí symposium tak, jak je míněno: jako výraz společného úsilí o dialog, jako příležitost k demokratické diskusi. Symposiumu by proto neměly být kladeny překážky; zvláště když setkání podobného druhu proběhla bez úředních zásahů i v řadě zemí Varšavského paktu, a když se i Československá vláda hlásí do společného evropského domu, k demokratizaci, k pásmu důvěry a spolupráci na linii dotyku.

Příprava sympozia se děje zcela otevřeně. Doufáme v rozumný postoj a postup československých úřadů. O dalších podrobnostech příprav sympozia budeme informovat.

Za přípravný výbor sympozia
ČESKOSLOVENSKO 88

Václav Havel

Dopis úřadujícího ředitele International Helsinki Federa-
 tion for Human Rights Geralda Naglera předsedovi čs. vlády
dr. L. Štrougalovi

Předseda
 federální vlády ČSSR
 dr. Lubomír Štrougal
 Praha 1
 nábr. kpt. Jaroše 4

Vídeň, 23. září 1988

Před dvěma měsíci byla IHF pozvána k účasti na sympoziu
 ČESKOSLOVENSKO 88, které se má uskutečnit mezi 11. a 13. listopadem
 v Praze. Sympozium bude známkou a povzbuzením zvýšené
 otevřenosti a porozumění mezi občany z Východu a Západu.

Rádi jsme toho pozvání přijali, neboť jsme přesvědčeni,
 že iniciativa k organizování tohoto sympozia, upozorňujícího
 na řadu významných výročí historických událostí v ději-
 nách Československa, je velmi cenná a pozoruhodná pro his-
 toriky a další vědce a pro všechny, kteří projevují zájem
 o otázky společného evropského domu. Proto jsme pro účast
 na sympoziu připravili mezinárodní delegaci, složenou z
 členů některých našich národních /helsinských/ výborů. De-
 legace bude na stejné úrovni jako ta, kterou jsme vyslali
 v lednu tohoto roku do Moskvy /seznam členů viz příloženou
 zprávu/. Pánové Van der Stoel, bývalý min. zahraničních věcí
 Nizozemí, pan Jankowitch, poslanec rakouského parlamentu
 a bývalý ministr zahraničních věcí, pan Steen, poslanec
 norského parlamentu a pan prof. R. Dahrendorf už potvrdili
 svůj velký zájem reprezentovat IHF na sympoziu.

S překvapením a zklamáním jsme se včera dověděli o poli-
 cejních akcích proti organizátorům sympozia. Máme velkou
 obavu, že pověst ČSSR a jeho vztahy s ostatními helsinskými
 signatářskými státy budou vážně poškozeny, kdyby mělo být
 toto mírumilovné sympozium znemožněno Vašimi úřady, zvlášt-
 ě když Vás organizátoři v nejčasnějším možném termínu
 informovali o jeho pokojných záměrech. Tyto akce proti or-
 ganizátorům sympozia jsou zároveň v rozporu s připravenos-
 tí k dialogu, se kterou jsme se setkali v Moskvě, kde něko-
 lik podobných seminářů v minulém roce proběhlo bez zasa-
 kování úřadů.

V případě, že budete mít zájem prodiskutovat s námi naše názory na tuto záležitost, jsme připraveni poslat do Prahy delegaci a ještě před sympoziem se s Vámi setkat v duchu spolupráce a otevřenosti konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě.

S pozdravem

Gerald Nagler

IHFHR

Na vědomí:

velvyslanci Fr. Doležalovi

a

p. Ivanu Fialovi, Čs. mírový výbor

Předseda vlády ČSSR

dr. Lubomír Štrougal

Praha

Praha 26.září 1988

Pane předsedo vlády,

dne 6.9.t.r. jsme Vašemu úřadu adresovali dokument ohlašující, že Charta 77, Demokratická iniciativa a další nezávislá společenství chtějí ve dnech 11.-13.listopadu uspořádat v Praze kulturně historické sympozium na téma "ČESKOSLOVENSKO 88", jež by se zamyslelo nad několika výročími jako významnými mezníky v dějinách naší země i Evropy. Vzápětí /9.9.1988/ jsme pak Vám osobně adresovali prohlášení přípravného výboru sympozia, jímž žádáme o toleranci a vyjadřujeme naději, "že příslušné úřední orgány pochopí naše sympozium tak, jak je míněno: jako výraz společného úsilí o dialog, jako příležitost k demokratické diskusi".

Žel, na tyto dva dopisy jsme od Vašeho úřadu nedostali žádnou odpověď. Zato přišla odpověď v podobě řady zadržení a výslechů organizátorů sympozia Státní bezpečností, naposledy dnes, 26.září. Při výsleších předložili příslušníci StB některým z nás dopis zasláný Vašemu úřadu a současně nás varovali, že budeme-li v přípravě sympozia nadále pokračovat, vystavíme se trestnímu stíhání. Sympozium podle nich směřuje proti zájmům pracujícího lidu a údajně hrozí jeho zneužití Chartou 77 a zahraničními centry. Tak Státní bezpečnost apriori označuje náš kulturně historický počin, aniž by znala jediný příspěvek, který má být na sympoziu přednesen.

Pane předsedo vlády! Kde na světě to žijeme, že na takovéto dopisy adresované Vašemu vrcholnému úřadu odpovídá výhradně Státní bezpečnost, převážně výhrůžkami a šikanami vůči jejich autorům? Jak to, že ^{se}Charta 77, Demokratická iniciativa, Nezávislé mírové sdružení či jiná společenství nemohou dočkat Vaší, skutečně Vaší odpovědi na mnohdy cenné a podnětné dokumenty a návrhy? Jak máme věřit Vašim výzvám k demokratizaci naší společnosti, když se nesetkáváme s minimálním porozuměním ani při přípravě tak odbor-

né záležitosti, jako je zamýšlené symposium, na něž jsme kromě nezávislých historiků, politologů a kulturních osobností z domova a zahraničí pozvali i zástupce oficiálních čs. institucí a historických pracovišť?

Pane předsádo vlády! Jsme nuceni položit Vám závažnou otázku: kdo u nás vlastně vládne? Je-li to vláda, v jejímž čele stojíte, žádáme Vás o přijetí, abychom se dozvěděli skutečně Váš názor na konání zmíněného symposia, na míru tolerance, s níž můžeme počítat, případně na další otázky.

Domníváme se, že skutečná demokratická přestavba naší společnosti předpokládá toleranci a podporu takovýmto aktivitám, a nikoli zákazy a policejní šikanování.

Doufáme ve Vaši brzkou pozitivní odpověď.

Nechce se nám věřit, že by jedinou odpovědí na naše dva dopisy adresované Vašemu úřadu, měly být výsledky a výstrahy pracovníků Státní bezpečnosti.

Za pracovní výbor symposia
"ČESKOSLOVENSKO 88"

Libuše Šilhánová
Jeseniova 105
Praha 3

Jan Urban
Thunovská 19
Praha 1

Text výstrahy čtený orgány StB vyšetřovaným členům přípravného výboru sympozia

Federální ministerstvo vnitra je ze strany různých československých institucí upozorňováno na informaci, že některými signatáři ^{tzv.} Charty 77 a dalšími obdobně orientovanými osobami je k letošním výročím vyhlášení samostatnosti ČSR, Dne znárodnění a schválení zákona o československé federaci připravováno společně s emigrantskými a protičeskoslovenskými centry jakési symposium pod názvem ČESKOSLOVENSKO 88.

V rámci oslav uvedených výročí je na bázi Národní fronty a všech jejích organizací připravena řada akcí, kterými bude odpovídajícím způsobem dostatečně připomenut jak vnitropolitický, tak mezinárodně politický význam těchto výročí.

Mezi řadou připravených akcí není zahrnuto žádné symposium 88, které jako akce organizovaná osobami již v minulosti známými svou nepřátelskou orientací proti socialistickému společenskému zřízení, mezi nimi i osobami v minulosti trestanými, je v rozporu se zájmy pracujícího lidu a směřuje k narušení veřejného pořádku. Upozorňuji Vás, že budete-li se dále podílet na organizaci uvedené akce, vyzývat k ní či se jí zúčastníte, vystavujete se nebezpečí postihu ve smyslu § 6 písm.a/ zák.č. 150/69 Sb.

Dopis předsedy přípravného výboru sympozia V. Havla předsedovi vlády L. Štrougalovi

Předseda

Federální vlády ČSSR

Praha

V Praze 17. října 1988

Pane předsedo vlády,

přípravný výbor sympozia "ČESKOSLOVENSKO 88" Vás tímto žádá o vyjasnění právní situace kolem odborného sympozia, které připravujeme. Dopisem ze 6.9.tr. jsme vám sdělili svůj záměr symposium uskutečnit a požádali jsme Federální vládu o podporu. Obdobný dopis jsme zaslali také ÚV Národní fronty, Čs. akademii věd a Ústavu čs. a světových dějin ČSAV. Krátce na to jsme vydali prohlášení k sympoziu, i to bylo vašemu úřadu zasláno. Pozvali jsme vědce i veřejné činitele z domova a ze zahraničí jakož i zástupce některých čs. oficiálních institucí. Naše pozvání přijala mimo jiné Mezinárodní helsinská federace pro lidská práva /IHFHR/, jejíž delegace na vysoké úrovni se chce sympozia zúčastnit. Jak se dovídáme, dne 23.září odeslal generální tajemník a ředitel IHFHR pan Gerald Nagler dopis předsedovi vlády dr. L. Štrougalovi. Oceňuje v něm záměr uspořádat takové symposium a vyslovuje údiv nad tím, že by jeho uskutečnění měly být kladeny úřední, event. policejní překážky.

Žel, doposud jsme neobdrželi od vašeho úřadu žádnou odpověď na naše dva dopisy. Místo toho nám policie dvakrát zabránila sejít se, přičemž členové přípravného výboru byli při těchto zákrocích zadrženi a dostalo se jim výstrahy. Z textu výstrahy bohužel nevyplývá, jde-li o krok čs. vlády nebo ne. Nedomníváme se však, že by čs. vláda mohla považovat za únosné hovořit o obětech neostalinských represí jako o kriminálnících a že by se odvážila odmítat jménem pracujícího lidu podnik, kterém jí obsahově není nic bližšího známo. Proto nebudeme tuto a podobné výstrahy považovat za vyjádření československé vlády.

Pane předsedo vlády! Symposium ČESKOSLOVENSKO 88 pořádáme za účelem konfrontace nových pohledů a názorů na souvislosti

československých a evropských dějin v uzlových historických bodech 20.století v Československu. Tento podnik, sestávající z krátkých referátů a dialogu jeho účastníků nemá a nemůže mít nic společného s výtržnictvím. Smysl jeho konání je v souladu se zájmy našeho lidu. Sympozium pořádné na základě zásady "co není zakázáno, je povoleno", a proto nám nezbyvá, než požádat Vás, abyste v případě, že Federální vláda ČSSR hodlá připřavované sympozium zakázat, vyhlásil takový zákaz veřejně a jednoznačně.

Dokud se tak nestane, předpokládá přípravný výbor sympozia ČESKOSLOVENSKO 88, že pořádání sympozia je povoleno a nebude brát ohled na výhrůžky ze strany policejních orgánů.

Za přípravný výbor
sympozia
ČESKOSLOVENSKO 88

Václav Havel
nábř.B.Engelse 78
Praha 2
120 00

Zákaz konání symposia ONV Praha 1

Odbor vnitřních věcí
ONV v Praze 1
Praha 1 - Nové Město
Vodičkova 18

R o z h o d n u t í

Odbor vnitřních věcí ONV v Praze 1 posoudil na základě podnětu Úřadu předsednictva vlády ČSSR úmysl občanů Havla, Lise, Srpa a Urbana konat ve dnech 11.-13.listopadu 1988 na území obvodu Prahy 1 symposium "ČESKOSLOVENSKO 88" s účastí veřejnosti a rozhodl dne 10.11.1988 takto:

Konání symposia "ČESKOSLOVENSKO 88" s účastí veřejnosti ve dnech 11.-13.11.1988 se podle ustanovení § 1 písm.b/ zák.č. 126/1968 Sb. z a k a z u j e . Podle ustanovení § 55 odst.2 zák.č.71/1967 Sb. se případnému odvolání odnímá odkladný účinek.

o d ů v o d ě n í

Dne 8.11.1988 oznámili Václav Havel a Jan Urban ÚPV ČSSR záměr pořádat spolu s dalšími občany tzv.symposium "ČESKOSLOVENSKO 88" s účastí veřejnosti. Takto formulovaný závěr přesahuje původní informaci poskytnutou Ladislavem Lišem a Karlem Srpem Národnímu výboru hl.m.Prahy a je proto nezbytné takovou akci považovat za veřejné shromáždění ve smyslu čl.28 Ústavy ČSSR.

Uvedení občané v rozporu s ustanovením § 10 vyhl.číslo 320/1951 Ú.l.neohlásili ve stanoveném termínu příslušnému obvodnímu národnímu výboru konání tohoto shromáždění s udáním programu, místa a doby konání.

Konání uvedeného symposia je tak v rozporu se zákonem a OVV ONV v Praze 1 proto v souladu s ustanovením § 1 písm.b/ zák. č.126/1968 Sb. konání tohoto symposia zakazuje.

S ohledem na ^{blízký} termín zamýšleného symposia a tím možnost ohrožení naléhavého obecného zájmu, kterým dodržování socialistické zákonnosti bezpochyby je, rozhodl současně OVV ONV v Praze 1 o odnětí odkladného účinku případného odvolání. V důsledku toho nastává účinnost zákazu a vykonatelnost

rozhodnutí okamžikem doručení. Vzhledem ke krátkosti termínu byla o doručení tohoto rozhodnutí požádána podle § 5 odst.1 písm.b/ nařízení vlády CSR číslo 18/1975 Sb. OS SNB Praha 1.

P o u ě n í : Proti tomuto rozhodnutí se lze odvolat k OVV NVP prostřednictvím OVVONV Praha 1 nejpozději do 15ti dnů ode dne jeho doručení.

JUDr.Eva B a r á k o v á
vedoucí odboru vnitř.věcí OVV
v Praze 1

Pan
Václav Havel
nábř.B.Engelse 78
Praha 1

Text výstrahy předané zahraničním účastníkům sympozia
v hotelu Paříž

A d v e r t i s e m e n t

I am warning you that the action called CZECHOSLOVAKIA 88 is illegal and its performance would be contrary to the interests of Czechoslovak working people and consequently illegal. In this connection your effort to take part in this action would be considered as a manifestation of hostility to Czechoslovakia and in virtue of this we should have to draw relevant consequences against your person

A c h t u n g

Ich möchte Sie darauf aufmerksam machen, dass die als Symposium TSCHECHOSLOWAKIE 88 bezeichnete Veranstaltung illegal ist und ihre Abhaltung im Widerspruch mit den Interessen des tschechoslowakischen werktätigen Volkes und deshalb auch ungesetzlich wäre. Bezüglich dieser Tatsache wäre Ihre Bestrebung zur Teilnahme an der Veranstaltung als Ausdruck Ihrer Feindschaft gegen die ČSSR gesehen, woraus die entsprechenden Konsequenzen Ihrer Person gegenüber zu ziehen wären.

L' i n f o r m a t i o n

Je vous informe, que l'action, nommée Symposium La TCHÉCOSLOVAQUIE 88 est illégale et sa réalisation serait en contradiction avec les intérêts du peuple travailleur tchécoslovaque, et elle est alors illégale. A l'égard de cette réalité, votre intention de prendre part à cette action serait considérée comme un signe de la hostilité centre la République socialiste tchécoslovaque, et il serait inévitable de tirer des conséquences nécessaires contre vous.

L' a v v e r t e n z a

L'avverto, che l'azione titolata lo Simposio CECOSLOVACCHA 88 non é legale e la sua esecuzione sarebbe venuto in conflitto con gli interessi del popolo operaio cecoslovacco e per tal ragione illegale. Rispetto a questa realtà il Suo sforzo di partecipare a quest'azione sarebbe stato

considerato per la dimostrazione dell'ostilità contro la Cecoslovacchia da cui sarebbe stato necessario trarre le conseguenze rispettive verso la Sua persona.

Zpráva o zahraničních účastnících symposia

Zahraníční účastníci symposia "ČESKOSLOVENSKO 88"

Z NDR: jeden zástupce nezávislých iniciativ /z bezpečnostních důvodů jeho jméno nezveřejňujeme/;

Z NSR: Helmuth Lippelt, poslanec Spolkového sněmu za stranu Zelených, mluvčí strany pro zahraniční otázky; Eberhardt Schulz z Německé společnosti pro politický výzkum;

Z Francie: abbé Pierre Toulat, vedoucí tajemník Justicia et Pax, Pierre Hassner, vedoucí výzkumného odd. Národního ústavu politických věd; Aleksander Smolar /polský exil/ z Vysoké školy politických věd;

Z Itálie: Antonio Stango, vedoucí tajemník helsinského výboru, Luciano Neri z Democrazia proletaria a z Evropské sítě pro dialog Východ-Západ; Gian Carlo Saccohan, člen Národního výboru Democrazia proletaria; Pino Pasquale;

Z Velké Británie: Lord Erik Avebury, předseda helsinského výboru; Timothy Garton Ash, spisovatel a novinář; Sally Lairdová, redaktorka časopisu Index on Censorship;

Z USA: Herb Gartner z Helsinki Watch /americká sekce Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva/ dramatik; Sanford Unger, děkan dopravní fakulty; Joanne Landyová, aktivistka Campaign for Peace and Democracy - Dialogue East-West;

Z Nizozemí: Max van der Stoel, bývalý ministr zahraničí, předseda helsinského výboru, Paul Scheffer ze strany Práce /soc-dem/, Anež Bleichová, novinářka;

Ze Švédska: Gerald Nagler, výkonný tajemník Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva, Ulf Sjöberg z Nadace Charty 77;

Z Dánska: Inge d. Staal;

Z Norska: Stein Ivar Aarsaether, předseda helsinského výboru; Ingunn Jordheimová, členka helsinského výboru.

Mezi těmi, kdo neobdrželi víza, byli např.: hraběnka Marlon Dönhoffová, vydavatelka Die Zeit /hamburský týdeník, vyjadřující postoje soc. dem./, profesor John Keane z Londýna, profesor Ove Nathan u Ústavu Nielse Bohra a děkan z kodaňské univerzity, Niels Barfoed z kodaňského výzkumného ústavu pro lidská práva, Christian Semler, novinář z NSR. Prof. Ove Nathan poslal sympoziu pozdravný telegram, v němž vyslovil přesvědčení, že seminář přispěje k procesu otevřenosti probíhajícímu v Evropě.

Asi polovina jmenovaných se účastnila setkání ve Vídni, mnozí vystoupili na tiskové konferenci, která měla velký ohlas.

Pozdravný telegram zaslal z USA, kde byl v oné době na návštěvě, sovětský akademik Andrej Sacharov. Rovněž z Maďarska přišel pozdravný telegram tohoto znění: "Přejem vám k setkání českých demokratických organizací mnoho úspěchů - maďarští demokraté podporují váš boj za přestavbu čs. společnosti - buďte jisti, že jsme s vámi solidární - předsednictvo maďarského Demokratického fora". Maďarští přátelé nemohli poslat své zástupce, protože ve stejnou dobu se konala celostátní konference Sítě svobodných iniciativ. Sympozium pozdravil z Bělehradu Milovan Djilas.

Známý odborník na současné čs. dějiny prof. H. Gordon Skilling z Kanady zaslal již 13. října 1988 dopis předsedovi federální vlády Ladislavu Adamcovi /a kopii prezidentu republiky/, v němž vyjadřuje znepokojení nad tím, že čs. organizátoři sympozia byli úřady varováni, aby od svého záměru upustili. "Byl by to tragický výraz současné čs. situace, kdyby nebylo povoleno normálně pořádat vzpomínkovou akci k tomuto historickému datu 28. října 1918 a pozvat na ni zahraniční hosty", píše prof. Skilling.

/Převzato z Informací o Chartě 77 roč. 11 /1988/ č. 20 /

Protestní dopis zahraničních účastníků symposia předaný
12.XI.88 v budově ÚV KSČ

TO: Milos Jakes

General Secretary of the Czechoslovak Communist Party

As guests invited to participate in the "CZECHOSLOVAKIA 88" symposium we protest in the strongest terms against the summary detention of our Czechoslovak hosts, and the arbitrary action of the police and security services to prevent the symposium taking place.

We consider the continuation of this symposium - about the significance of the anniversaries of 1918, 1938, 1948 and 1968 for Czechoslovakia and the whole of Europe - to be entirely legitimate.

The disruption of this meeting is a blatant violation of the Helsinki Final Act.

We therefore call upon you to secure the immediate release of all those detained.

Prague, 12 November 1988

Podepsáni:

Max van der Stoep - Nizozemí
 Gerald Negler - Švédsko
 Ulf Sjöberg - Švédsko
 Erik Aveburg - Vel. Británie
 Timothy Garton Ash - V. Británie
 Ingunn Jordheim - Norsko
 Pierre Toulat - Francie
 Stein Ivar Aarsaether - Norsko
 Helmuth Lippelt - NSR
 Anet Bleich - Holandsko
 Antonio Stango - Itálie
 Pino Pasquale - Itálie
 Alexander Smolar - Francie
 Herb Gartner - USA
 Sanford J. Unger - USA
 Joanne Landy - USA
 Marten Nielsen
 Gian Carlo Saccohan - Itálie
 Luciano Neri - Itálie
 Inge d. Staal - Dánsko

Odvolání předsedy přípravného výboru sympozia V. Havla proti zázakazu sympozia

Titl.

Odbor vnitřních věcí ONV v Praze 1

O d v o l á n í

Dne 11.11.mi bylo na okrsku SNB, kam jsem byl předvolán k výslechu, doručeno rozhodnutí OVV ONV v Praze 1, jímž se zakazuje symposium ČESKOSLOVENSKO 88, pořádané Chartou 77 a dalšími nezávislými iniciativami ve dnech 11.až 13.11. Toto rozhodnutí mi bylo tedy doručeno pozdě, už v době konání sympozia. Jako důvod zázakazu se v něm uvádí, že zmíněné symposium se koná "s účastí veřejnosti", jak jsem prý já a Jan Urban uvedli při svém nedávném jednání na Úřadu předsednictva vlády ČSSR. Proti tomuto rozhodnutí se v zákonné lhůtě odvolávám vašim prostřednictvím k Národnímu výboru města Prahy z těchto důvodů:

1/ Sympózia ČESKOSLOVENSKO 88 se neměla účastnit veřejnost, ale pouze pozvaní hosté. Tak to bylo od začátku plánováno, tak jsme to - jakožto přípravný výbor - oznámili písemně i ústně Předsednictvu vlády ČSSR, Ústřednímu výboru NE ČSSR, Prezidiu Akademie věd ČSSR, jejímu Historickému ústavu i Československému výboru pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Tento úmysl jsme nikdy nezměnili a na sympóziu se skutečně dostavili pouze pozvaní účastníci z domova i ze zahraničí. Ostatně kdyby se ho přesto chtěla veřejnost účastnit, beztak by nemohla, protože neznala místo jeho konání.

2/ Zejména není pravda, že jsme účast veřejnosti oznámili při svém jednání na Úřadu předsednictva vlády. Bylo tomu právě naopak: při svém rozhovoru s pracovníkem ÚPV Dr.Javornickým jsme výslovně zdůraznili, že na sympóziu není zvána veřejnost a že proto nemusí být jakýmkoliv úřadem povoleno /podobně jako úřady nemusí povolovat například abiturientské večírky a jiné uzavřené podniky, byť by pro ně byla pronajata i místnost ve veřejném podniku/. Výslovně jsme řekli, že pokud jsme úřady o našem projektu informovali, pak

to byla opravdu pouze informace spojená s pozváním, nikoli žádost o povolení, kterého nebylo, jak patrně, třeba.

3/ ONV v Praze 1 nebyl oprávněn zakazovat naše sympóziium také proto, že z žádné naší písemné nebo ústní informace nemohl vyrozumět, že se sympóziium má konat v obvodu Prahy 1, a ne kdekoli jinde.

4/ Pokud byl snad argument o údajné "účasti veřejnosti" vyvozován z toho, že jsme projekt uspořádat sympóziium veřejně oznámili, bylo by to naprosto neopodstatněné: veřejná známost je něco jiného než účast veřejnosti. Je známo, že o mnoha podobných podnicích či schůzích bývá veřejnost běžně informována, aniž to znamená, že se jich účastní nebo může účastnit.

5/ O těchto všech skutečnostech byl Národní výbor města Prahy už před několika měsíci informován při osobním jednání členů Přípravného výboru Ladislavem Lisem a Karlem Srpem s jeho pracovníky, kteří neměli proti našemu projektu žádné námítky, ale naopak ho uvítali.

Z toho všeho vyplývá, že zákaz sympozia Odborem vnitřních věcí ONV v Praze 1 byl bezdůvodný a dokonce protiprávní. Žádám proto, aby byl zrušen.

Za přípravný výbor sympozia
"ČESKOSLOVENSKO 88"

Václav Havel,
předseda přípravného výboru
Engelsovo nábř.78
Praha 2

V Praze 15.11.1988

Sdělení Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných /VONS/č.845Represe proti sympoziu ČESKOSLOVENSKO 88

Dne 10.11. v časných ranních hodinách /v několika případech již 9.11./ zahájila StB rozsáhlou preventivní operaci proti potenciálním účastníkům sympozia ČESKOSLOVENSKO 88 a vůbec proti lidem politicky nepohodlným. Bylo při ní předvedeno nejméně 39 občanů, kteří byli zadržováni po 5 až 12 hodin a od nichž byl vynucován závazek, že se na práci sympozia nebudou nijak podílet. Dne 11. a 12.11. bylo zadrženo a mnoho hodin zadržováno nejméně 10 dalších čs.občanů, účastníků sympozia. Rudolfa Battěka a Radima Palouše, kteří byli nemocní, policie nakonec neodvedla a držela je po čtyři dny v domácím vězení. Obdobně byla omezována osobní svoboda několika slovenských a moravských aktivistů.

Z předvedených občanů, kteří buď odmítali přijmout varování úřadů před účastí na sympoziu nebo se z jiných důvodů jevili jako zvláště nepohodlní, bylo dvacet zajištěno a po formálním propuštění většinou opětovně zajištěno, podle zákona o SNB, takže strávili ve vězení zhruba 96 hodin; Ladislav Lis, který byl zajištěn třikrát, dokonce 115 hodin. Jde o tyto občany:

Václav Benda, Stanislav Devátý, Luboš Dobrovský, Bohumil Doležal, Jiří Hájek, Miloš Hájek, Václav Havel, Tomáš Hradílek, Bohumír Janát, Eva Kantůrková, Jan Křen, Ladislav Lis, Oto Mádr, Emanuel Mandler, Jaroslav Šabata, Věněk Šilhán, Libuše Šilhánová, Jan Štern, Jan Urban a Saša Vondra.

Zadržení tentokrát probíhala s mimořádným pohrdáním nejen k duchu, ale i literě zákona. Samozřejmě je zneužitím zákona o SNB, jsou-li pokojní občané vytahováni z postelí a zajišťováni pro údajné narušení veřejného pořádku.

Za vysloveně cynické zneužití tohoto zákona musíme pokládat zatýkání propuštěných občanů před branou nebo přímo na nádvoří věznice a jejich zajištění na dalších 48 hodin.

/S těmito praktikami se mimochodem skončilo asi v roce 1981

a jejich znovuzavedení je svérázným příspěvkem k přestavbě a demokratizaci/. Orgány StB však při této preventivní akci okázale porušovaly i literu zákona: možnost zajistit až na 48 hodin narušitele veřejného pořádku není samozřejmě nějakým trestem, který může policie svévolně vynést, nýbrž maximální lhůtou, během níž mají být provedeny nezbytné úkony vůči těmto provinilým občanům /pomiňme skutečnost, že šlo o občany dokonale nevinné/. StB však tentokrát nezapočítávala běžné "vyšetřovací úkony" do lhůty zajištění a i po ukončení formálních výslechů a podepsání protokolu zadržovala naprosto protizákonně občany po 4 až 10 hodin /většinou opakovaně/. Stížnosti zadržovaných a jejich žádosti o rozmluvu s prokurátorem byly důsledně ignorovány. Ostatně Rudolfu Battěkovi se podařilo telefonicky se spojit se zástupcem městské prokuratury v Praze, který ho ujistil, že ve věci nemůže nic podniknout a že má R. Battěk přes svou nemoc raději odejít s příslušníky StB. Nemůže-li ani orgán, jehož hlavním posláním je dbát o dodržování zákonnosti, nic podniknout proti jejímu zjevnému porušování, je morální povinností každého občana ČSSR, aby se proti tomuto porušování zákonnosti postavil a napomáhal obnovení právního státu.

V Praze 22.11.1988

/Převzaté z Informací o Chartě 77 roč.11 /1988/ č.20 /

Dokument Charty 77 č. 56/88

Společné prohlášení Charty 77, Nezávislého mírového sdružení
a Společenství přátel USA

Absurdní zásah proti sympoziu ČESKOSLOVENSKO 88

V polovině tohoto roku se skupina nezávislých historiků a zájemců o moderní historii rozhodla uspořádat sympozium ke čtyřem významným mezníkům čs. dějin /1918, 1938, 1948 a 1968/ se zvláštním zaměřením na porušování i obhajobu lidských a občanských práv. Vyšli z přesvědčení, že každý kulturní národ má právo a povinnost zamýšlet se svobodně nad svou minulostí a hledat v ní ponaučení pro současnost i pro budoucí rozvoj. Přípravy odborného setkání se ujali zástupci nezávislých iniciativ, kteří vytvořili přípravný výbor a 6. září t.r. vydali dokument oznamující záměr uspořádat 11. až 13. listopadu sympozium "ČESKOSLOVENSKO 88" s podtitulem Československo v evropském dění. Na sympozium byli pozváni odborníci z domova i ze zahraničí a některé oficiální instituce.

Přípravný výbor nepovažoval za nutné žádat čs. úřady o povolení sympozia, protože mělo jít o setkání pozvaných osob, nikoli o veřejné shromáždění. Přesto členové přípravného výboru navštívili národní výbor hl.m. Prahy a předsednictvo vlády ČSSR, aby jejich zástupce se záměrem sympozia seznámili. Na obou místech byli přívětivě přijati, na pražském národním výboru byli dokonce ujištěni, že podobné iniciativy jsou užitečné a měly by být podpořeny. Při těchto jednáních jim nebylo řečeno nic o možném zákazu sympozia. Několik členů přípravného výboru bylo pouze varováno příslušníky StB, kteří jim řekli, že sympozium je prý v rozporu se zájmy pracujícího lidu.

Až do 9. listopadu se zdálo, že sympozium proběhne v klidu. Většina zahraničních návštěvníků dostala vstupní víza, někteří s varováním, jen několik málo hostů víza nedostalo.

Ve čtvrtek ráno 10. listopadu však zahájila čs. Státní bezpečnost masivní zásah proti zjištěným a možným účastníkům sympozia. Od časných ranních hodin byli historici, signatáři Charty 77 a členové dalších občanských iniciativ sváženi

k výsledkům. Asi 40 jich bylo zadrženo a podrobena většinou dlouhotrvajícím výsledkům, více než 20 možných účastníků - mezi nimi pětasedmdesátiletý profesor Jiří Hájek - bylo umístěno do cel předběžného zadržení zejména v ruzyňské věznicí, velká část jich byla držena v celách více než 48 hodin. Byli mezi nimi i občané, kteří se symposia nemínili zúčastnit, ani se nepodíleli na jeho přípravě. Teprve 10. listopadu byl ONV v Praze l vydán protiprávní a nesmyslný zákaz, doručení jednomu z nich do vězení.

V pátek 11. listopadu, kdy mělo být třídní symposium zahájeno, byla místa setkání na náměstí Republiky a v jeho blízkosti obkličena příslušníky SNB a další možní účastníci byli zadržováni a odváženi k výsledkům.

Zahraniční účastníci se shromáždili 11. listopadu v 8,30 hodin v hotelu Paříž. Byli mezi nimi výkonný ředitel Mezinárodní helsinské federace Gerald Nagler, bývalý nizozemský ministr zahraničí Max van der Stoel, představitelé národních helsinských výborů, historici, novinář a další významné osobnosti. Do tohoto nevelkého shromáždění vstoupil nečekaně předseda přípravného výboru symposia Václav Havel, oznámil zahraničním hostům, že účastníci symposia jsou zatýkáni, že i on může být v nejbližších minutách zatčen a okamžitě zahájil symposium "ČESKOSLOVENSKO 88". Vzápětí byl před zraky všech přítomných odveden příslušníkem Státní bezpečnosti

k výsledku a do vězení. Zahraniční hosté pak napsali ostrý protest tajemníkovi ÚV KSČ Miloši Jakešovi a intervenovali u orgánů Státní bezpečnosti. Později položili květiny na hrob profesora Jana Patočky, jednoho ze zakladatelů Charty 77.

Přes rozsáhlé policejní represe, pokračovalo symposium improvizovanými diskusemi v bytech a v ruzyňských celách.

Pro zahraniční účastníky, kteří se pražského symposia nemohli zúčastnit, bylo 13. a 14. listopadu připraveno paralelní stejně zaměřené symposium ve Vídni, které bylo seznámeno s více než třiceti referáty, jež byly pro pražské symposium napsány. Zástupci pražského a vídeňského symposia

se dohodli, že symposium "ČESKOSLOVENSKO 88" bude permanentní, dokud je Václav Havel nebude moci v Praze řádně ukončit. Příspěvky určené pro symposium vyjdou ve sborníku, další budou uváděny jako příspěvky pro permanentní symposium "ČESKOSLOVENSKO 88".

Zmařené symposium a masivní zásah čs. policie proti nezávisle smýšlejícím čs. občanům měly zcela neočekávaný ohlas v zahraničních sdělovacích prostředcích. Čs. vláda obdržela protesty několikaevropských vlád proti této represii, jednalo se o ní na vídeňské konferenci, byla označena za akci hrubě porušující principy helsinské konference a následných jednání.

Celkovou bilancí represivní akce je tedy

- 1/ mnohonásobně větší publicita sympozia než jakou by mělo, kdyby se bylo konalo;
- 2/ veliká ostuda pro čs. politická místa, která se před zraky zástupců civilizovaných zemí předvedla jako jedna z nejkonzervativnějších v Evropě /a to zvláště ve srovnání s Maďarskem, SSSR a Polskem, kde v poslední době několik podobných setkání nerušeně proběhlo/;
- 3/ sympodium nebylo zmařeno, ale posíleno, bude pokračovat, mnoho odborníků i dalších zájemců o něm ví a bude pro ně psát.

Jako zástupci nezávislých iniciativ proti zásahu policie důrazně protestujeme a ptáme se:

Kdo měl zájem na této nesmyslné policejní akci a kdo ji - zřejmě na poslední chvíli - nařídil? Žádáme, aby celá akce byla na příslušných místech, především v zastupitelských orgánech, důkladně projednána a posouzena, aby byly vzaty v úvahu její ohrovní finanční náklady a aby z její nesmyslnosti byly vyvozeny důsledky včetně personálních.

Současně upozorňujeme čs. politické vedení, že čím déle bude odkládat dialog se zástupci nezávislých občanských iniciativ, tím více poroste neklid v naší společnosti. Stále více lidí začíná totiž spatřovat v práci těchto

iniciativ výraz svého skutečného smýšlení a své skutečné vůle. Ukázaly to jasně i nedávné manifestace. Proto je nezbytné zaujmout k těmto iniciativám objektivní a tolerantní postoj a neodkládat dialog s nimi na dobu, kdy už může být pozdě, protože projevy obecné nespokojenosti se stanou neregulovatelné.

Charta 77 a další iniciativy se mnohokrát v minulosti obracely na čs. politická místa se svými oprávněnými požadavky, kritickými dopisy a rozbory. Až na nepatrné výjimky nedostaly od oficiálních míst nikdy odpověď. Znovu žádáme o zahájení rozumného dialogu oficiálních míst s našimi zástupci a zastavení nesmyslných a nezákonných represí.

Stanislav Devátý, Miloš Hájek a Bohumír Janát, mluvčí Charty 77

Jana Petrová, za Nezávislé mírové sdružení - iniciativu za demilitarizaci společnosti

Petr Bartoš, Pavel Jungmann a Bedřich Koutný za Společenství přátel USA

Toto prohlášení bylo adresováno předsednictvu vlády ČSSR, Národní fronty ČSSR, Čs. výboru pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, prezidiu ČSAV, Ústavu čs. a světových dějin ČSAV a ministrům kultury ČSR a SSR. Jeho kopie byly zaslány na vědomí delegátům následné vídeňské konference o evropské bezpečnosti a spolupráci, AFP, APN, ARD, ANSA, Čs. dokumentačnímu středisku a Palach Pressu.

Praha 16. listopadu 1988

Seminář "ČESKOSLOVENSKO 88" ve Vídni

Ve Vídni uspořádala 13. listopadu Mezinárodní helsinská federace pro lidská práva pod záštitou rakouského ministra pro vědu, prof. Heinze Tupiho, seminář "ČESKOSLOVENSKO 88". Bylo to shromáždění, organizované jako odnož pražského symposia na totéž téma, které však pražská policie znemožnila. Vídeňský seminář za účasti asi sta zájemců z řad zahraničních účastníků i čs. exulantů zahájil předseda Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva, kníže Schwarzenberg, který přečetl projevy solidarity, poslané zasedání v Praze i ve Vídni, mezi nimi i pozdrav nositele Nobelovy ceny míru Andreje Sacharova a účastníků konference o budoucnosti Evropy ve Stockholmu. Potom byl promítnut úryvek z televizního britského cyklu, dokumentárně a velmi názorně zobrazující rozdělení Evropy a ukazující svět za tzv. železnou oponou. O totalitě mluvili z obrazovky Václav Havel a Milan Šimečka. Ten k vídeňskému semináři přispěl projevem, kde vyjádřil přesvědčení, že jediná možnost, jak může Československo překonat svou nynější všestrannou krizi, je v nejširším konsensu s politickou pluralitou. Jack Rupnik z Paříže analyzoval úlohu intelektuálů. Vztahu Čechů a Slováků se věnoval Vilém Prečan: dnešní vládnoucí moc není ze své podstaty ani česká, ani slovenská, není ani vlastenecká, což dosvědčil i filmový dokument z manifestace letošního 28. října v Praze. Závěrem vídeňského symposia byla tisková konference v pondělí odpoledne s účastí asi 150 novinářů skoro z celé Evropy. Generální tajemník Mezinárodní helsinské federace Nagler podal zprávu o tom, co se stalo v Praze. Oznámil, že zahraniční účastníci pražského symposia mají v úmyslu ostře protestovat na následné konferenci ve Vídni. Lord Avebury, který přijel do Vídně z Prahy, žádal, aby události v Praze našly odezvu i v hospodářských jednáních s pražským režimem. Pierre Hasler z Paříže usoudil, že Praha má očividný zájem na dobrých stycích se Západem, ale doma se dopouští stále silnější represe. Politik rakouské lidové strany Erhard Busek si povšiml, že do Vídně má brzy přijet Vasil Biľak a vzniká otázka, zda za současných okolností si s ním mají rakouští politikové co říci. Nestačí

protestovat, je třeba vyvodit důsledky. Generální tajemník Nagler konferenci uzavřel ujištěním, že o zmařeném sympoziu v Praze ještě ani zdaleka nepadlo poslední slovo, jak se Praha klamně domnívá. S účastníky vídeňské konference mluvil v pondělí dopoledne Václav Havel, který jim telefonoval po propuštění z vazby.

Děkoval za projevy mezinárodní solidarity, za účast zahraničních hostů a omlouval se za nepříjemnosti, kterým byli v hlavním městě Československa vystaveni.

/Převzato z Českého slova číslo 11, listopad 1988/

Z projevu gentaj. ÚV KSČ Miloše Jakeše na 12.zasedání ÚV KSČ dne 15.XII.1988

"S podporou se setkala výzva Federálního shromáždění a stanovisko ústředního výboru Národní fronty k dodržování socialistické zákonnosti a prohlubování socialistické demokracie. Reaguje se v nich i na skutečnost, že někteří jednotlivci i skupinky podporované určitými silami ze Západu se snaží v rozporu s poctivým úsilím pracujících narušovat proces přestavby a demokratizace a zneužít jej k protisocialistickým cílům. Je tomu tak zejména v Praze. K tomu jim měl posloužit i pokus o znevážení a narušení důstojného průběhu oslav státního svátku u příležitosti 70.výročí vzniku Československé republiky, organizování semináře k tomuto datu a stejně tak i zneužití povoleného shromáždění u příležitosti 40.výročí vyhlášení Všeobecné deklarace lidských práv k otevřeným výpadům proti socialismu. Jde o pokusy jednotlivců a skupin o konfrontaci, které nelze tolerovat, neboť nemají nic společného se skutečnou demokratiizací, přestavbou a zájmy našeho lidu."

/převzato z Rudého práva ze dne 16.prosince 1988/

Pierre Hassner, Paříž

Otevření vůči uzavřenému Československu

Otevření francouzské diplomacie vůči Východu by nemělo přehlížet, že vytrvává fronta odmítání přestavby, k jejímž zakládajícím členům patří spolu s Bulharskem a NDR i Československo. Především Francii přísluší, aby těmto režimům naznačila, že cesta jejich otevření vůči Západu prochází především otevřením vůči jejich vlastním společnostem.

ČESKOSLOVENSKO 88 : mezinárodní seminář, jehož uskutečnění bylo zabráněno zatčením jeho československých účastníků, tvrdě potlačená manifestace, desítky disidentů čekajících na soudní proces, katolík, autor petice ve prospěch náboženských svobod, jež shromáždil 600.000 podpisů, internovaný v psychiatrickém ústavu, policejní stát. Co charakterizuje dnešní Československo není teror à la Ubu jako v Rumunsku, nýbrž šedý denodenního útlaku, který ostatně není prost rozporů a kompromisů.

Jsou to však právě tyto rozpory a tyto kompromisy, jež dodávají hodnotu zkušenosti sympozia "ČESKOSLOVENSKO 1918 - - 38 - 48 - 68 - 88", svolaného několika nezávislými československými sdruženími /včetně Charty 77/ s přispěním Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva na 11. - 13. listopadu 1988. Ve stejné době dostal ostatně Alexandr Dubček, ve své zemi umlčený, povolení, aby promluvil v Bologni a v Paříži se chystalo oznámení, že Československo bude první zemí ve východní Evropě, kterou navštíví François Mitterrand po SSSR, jak to v září učinil Roland Dumas, aby tak bylo zřejmé zahájení nové francouzské politiky vůči Východu. Tato cestovní kampaň má zahrnout celou východní Evropu až na Rumunsko.

Československo není ani Maďarskem ani Rumunskem. Riskujeme-li tento truismus, stejně platný pro Bulharsko, Polsko nebo NDR, pak proto, abychom připomněli nebezpečí přechodu od jedné optické iluze ke druhé. Což se Rumunsko kdysi nejevilo jako jediná nezávislá země, která si zaslouhovala

být podporována ve své opozici proti monolitnímu sovětskému bloku? Dnes se naopak stala rumunská diktatura na Východě jedinou, která se staví proti novému větru perestrojky a lidských práv. Bylo by nebezpečné, kdyby nakonec pevné a realistické stanovisko vůči Rumunsku posloužilo jako alibi pro nové zaslepení, jež by pomíjelo skutečnost, že se ve východní Evropě ustavila opravdová "fronta odmítání", která zahrnuje Československo, NDR a Bulharsko. Ve snaze o překonání rozdělení Evropy by bylo dosaženo posílení vlád, které na rozdělení lpějí, a byly by podvedeny společnosti, které je odmítají.

Československo není Maďarskem. Podle příkladu bulharského diktátora, který letos v létě propustil reformátorské a gorbačovské členy svého týmu, ukázal od října Miloš Jakeš, jenž po r. 1968 prováděl velkou čistku, řadou rozhodnutí, na které straně stojí: propustil ministerského předsedu Lubomíra Štrougala, který byl nejotevřenějším partnerem v rozhovorech jak s Gorbačovem tak s Rolandem Dumasem, podržel nebo nechal povýšit nejzavilejší protivníky reformy /od seniorů jako Vasil Biľak po mladší jako Jan Fojtík, jehož manželka přímo a veřejně napadla sovětskou destalinizaci/, potlačil pokojnou manifestaci 28. října, čímž dal výstrahu všem nezávislým silám usilujícím o legalizaci, že nebude tolerován vývoj podobný vývoji v Maďarsku nebo v Polsku. Úřední zmaření semináře ČESKOSLOVENSKO 1988 je jen poslední takové gesto, a ani není nejpozoruhodnější.

Ale Československo není ani Rumunsko ani Albánie. Jeho vedoucí činitelé si nemohou dovolit příliš otevřeně oponovat nebo se příliš znelíbit ani Západu, jehož prezidenty, obchodníky a turisty zvou, ani Gorbačovovi, na němž v poslední instanci závisí jejich moc. Odtud stálá dvojitá hra, kolísající mezi pokrytectvím a schizofrenií, mezi chabou prohnáním a odhalující hloupostí, které charakterizují chování čs. úřadů v jejich vztazích s vlastní společností a vnějším světem. Jde o to oddělit co možná nejvíce jedno od druhého právě tím, že vůči společnosti ukazují tvář hrozivou, vůči vnějšku usměvavou.

Takto vzniká postupně pro státní moc dilema, kdy úřady na jedné straně trpí nezávislé kulturní činnosti, jež kvetou v Budapešti a ve Varšavě a objevují se v Moskvě, a kdy současně vyvolávají západní protesty proti tomu, že jako v minulosti jsou zatýkáni nebo vypovídáni zahraniční účastníci. Nedávno bylo nalezeno elegantní řešení: všichni čs. účastníci byli na dobu trvání semináře zatčeni a zahraniční návštěvníci byli proměněni v nedobrovolné turisty. Takto není symposium samo o sobě oficiálně vůbec zakázáno, ale jedna žena, pravděpodobně policistka, předá všem třem nebo čtyřem zahraničním účastníkům obálku s nepodepsaným dopisem plným pravopisných chyb a překlepů, ve kterém jakési anonymní Já jim vyhrožuje odvetou, zúčastní-li se "této akce, jejíž uskutečnění by bylo v rozporu se zájmy čs. pracujícího lidu a která je tedy nezákonná". I v případě viz, udělovaných nebo odmítaných bez zřejmé logiky, nebo v úsilí, věnovaném přesvědčování nejznámějších zahraničních pozvaných, aby cestu nepodnikali, se projevuje stále kolísání mezi trochu ironickou přívětivostí a trochu hrozivým nepřátelstvím. Čs. vedoucí činitelé hledají na Západě diplomaty tak dostatečně naivní nebo úslužné, aby uvěřili, že Miloš Jakeš, v hloubi duše reformátor, musí opravdu ukázat trochu přísnosti vůči intelektuálům, neboť se chystá vnutit dělníkům přísná pravidla trhu. Pokouš^í se také sebrat novinářům, informovanějším a svědomitějším než někteří diplomati, kameru nebo fotoaparát, couvnou však před jejich odporem. A tak když Václav Havel, velký disidentský spisovatel, předseda kolokvia, vystupuje ze svého úkrytu, aby symposium zahájil a byl hned před našimi očima zatčen, západoněmecká a rakouská televize jsou poruce, aby scénu filmovaly a přenesly ji na Západ, zatímco telefony a dálkopisy informují západní agentury a rozhlasové stanice.

A tu je druhý aspekt, jímž incident se seminářem osvětluje nebyvalý a paradoxní charakter situace. "Celý svět se na vás dívá," skandovali manifestanti 28. října pod ranami policistů. Přítomnost západních medií, okamžitý přenos informace činí v zásadě absurdním pokus oddělit vnitřní od vněj-

šího, kombinovat útlak a zmírňování napětí. "Biafra ducha", již se obával Aragon po invazi r. 1968, opravdu vznikla. Po dvacetiletých jsme viděli, čím byl život celé generace intelektuálů, kteří se tvrdohlavě pokoušeli přemýšlet a vést dialog mezi dny, zaplněnými manuální prací a víkendy, trávenými ve vězení; sdělili nám svou úzkost z pomyšlení, že všechna mládež byla zbavena vzdělání a kultury hodné tohoto pojmenování. Ale existuje i Evropa Helsinek, setkali jsme se s ní. Svědčí o tom možnosti, nabízené otevřenými společenstvími, ještě více však vytvářené odvahou a vytrvalostí organizátorů seminářů a klubů, kolokvií a demonstrací i rozhodnutím svědků, profesionálních nebo sympatizujících, prolomit zeď mlčení, obrátit proti malým československým Velkým bratrům své kamery a mikrofony, zaměřit je na svou společnost.

Je však třeba, aby západní vlády a společnosti poselství slyšely a odpověděly na ně. V Praze a také ve Vídni jsme na tiskové konferenci, na níž jsme podali zprávu delegací KBSE, měli dojem, že obratný manévr československých vedoucích činitelů ztroskotat, neboť díky Havlově gestu a přítomnosti západních sdělovacích prostředků vyvolalo zmařené sympozium na Západě více hluku než kdyby se konalo normálně.

Po návratu do Paříže jsme ale museli konstatovat, že sympozium bylo prakticky přehlédnuto, přehlušeno spoustou různých informací, a pokud jde o Československo, přehlušila je návštěva Alexandra Dubčeka v Bologni, ve které někteří lidé mohli vidět znamení liberalizace režimu. Svoboda a veřejná informovanost možná přece jen prohrála jednu bitvu.

Jistě však neprohrály válku. Nikdy nebyl rozpor mezi vůlí postavit "společný evropský dům" a vůlí uzavřít část jeho obyvatel do jejich pokojů nebo jeskyní tak pronikavý. Nikdy neměly západní země, zejména však Francie, tolik prostředků k prolomení umělého rozdělení Evropy nebo k překonání rozporů mezi obchodem státu a vývojem společnosti. V každém případě ti, s nimiž jsme rozmlouvali o Čes-

koslovensku, kombinovali nejčernější pesimismus vůči režimu s nadějí, že po padesáti letech vzdání se vnější vliv konečně podporuje nezávislé síly, jež se ve společnosti opět zrodily a vyžadují změnu.

Nikdy neměl tento vliv tolik příležitostí se prosadit. Na Východě vyhlašuje Gorbačov vnitřní krizi a potřebu pomoci zvenčí; ukázal, že na rozdíl od svých předchůdců je ochoten riskovat a učinit značné ústupky, aby krizi překonal a pomoc dostal. Akce Paříže a Evropy by tedy byla v souladu - aspoň pro tuto chvíli - jak s gorbačovským podnětem tak s tlakem společnosti.

Francie ovšem stěží může otřást pražským bunkrem tam, kde nátlak z Východu nebo zdola zůstávají poměrně slabé. Francie taky nemůže ani dary ani půjčkami vyřešit neřešitelné problémy zkamenělého hospodářství. Může však v oblasti, ve které vyniká, v oblasti slova a symbolu, a také zaměřením, které dá své hospodářské a kulturní akci, přinést poselství solidarity a pravdy. Může čs. lidu ukázat, že stojí na jeho straně. Může vedoucím činitelům naznačit, zdvořile, avšak rozhodně, že ani ekonomická přestavba ani nové diplomatické myšlení nemají cenu bez reformy kulturní a politické, že klíčem jak k efektivnosti tak k legitimitě jejich režimu je pluralismus, že dialog s Francií se děje dialogem s jejich vlastní společností.

/Převzato z pařížského listu Libération z 28.listopadu 1988/

Timothy Garton Ash, Londýn

Jak se v Praze vyznamenali

1. Symposium

"Co chystáte k výročí?" zeptal jsem se na počátku letošního roku Václava Havla. Specifikovat ono výročí nebylo potřeba.

"Uspořádáme symposium," odpověděl. A dodal, že na něm nepůjde jen o Pražské jaro a sovětskou invazi, ale o všechny ty "osmičkové roky", které byly v tomto století rozhodující nejen pro Československo, ale pro celou Evropu: 1918, 1938, 1948, 1968. Hledají na symposium pozvat západní intelektuály - vědce, spisovatele, žurnalisty...nebyl bych tak laskav a nepřipravil si k této příležitosti diskusní příspěvek? Chtěli by symposium uspořádat zcela otevřeně. Budou o něm informovat úřady.

Začátkem listopadu, několik dní před plánovaným datem, Havel sám zašel na předsednictvo vlády a vysvětlil úředníkovi, který byl pověřen ho přijmout, oč půjde. Ten se k tomu nevyjádřil ani tak, ani tak. Jenže činy hovoří za slova. 10. listopadu, když jsme se my, hosté ze Západu začali sjíždět do Prahy, všichni naši českoslovenští hostitelé do jednoho - vědci a členové nejdůležitějších nezávislých skupin v zemi - byli buď v "normálním" nebo v domácím vězení. Havel se kdesi skrýval.

2. Reklama

Bylo nám řečeno, že při snídani za námi přijde žena, která bude mít v ruce červenou květinu, a odvede nás na místo, kde se bude symposium konat. A tak jsme tedy v pátek 11. listopadu ráno seděli v omšelé secesní nádheře hotelu Paříž - houf akademiků, spisovatelů, bojovníků za lidská práva a poslanců ze západní Evropy a Spojených států - a čekali na tu dámu s květinou. Několik prominentních hostů ze Západu chybělo, mezi nimi hraběnka Marion Dönhoffová z Die Zeit a děkan kodaňské univerzity Ove Nathan: nedostali československá víza s odůvodněním, že symposium je

"nelegální" - i když na československých zastupitelských úřadech v západním Německu a Dánsku nedokázali vysvětlit podle jakého zákonného ustanovení. Naši hostitelé byli za mřížemi a v hotelu se to hemžilo tajnými policisty. Počítal jsem s tím, že nás zatknou a vypovědí.

Náhle se otevřely skleněné dveře, a v nich se neobjevila ani žena s červenou květinou, ani /zatím/ policista se železíky v ruce, ale... Václav Havel. Rychlými kroky došel k našemu stolu, posadil se a formálně prohlásil naše setkání za zahájené. V několika vteřinách se za ním objevili tři policajti v civilu. "No, tak mě právě zatýkají," pravil Havel. Než ho však odvedli, stačil ještě s klidným důrazem zopakovat, že zahájil jednání symposia.

Sally Lairdová z magazínu Index on Censorship scénu vyfotografovala a okamžitě se na ni sesypali další tajní a ohtějí jí zabavit film. Začali jsme se s nimi dohadovat, a v té chvíli jsme si všimli, že se k nám blíží velká svalnatá žena v přílehlavé kožené bundě, která dosud seděla ve foyeru hotelu nikoli pouze s jednou, ale s celou kyticí květin v klíně. Přistoupila k nám a teatrálně nám začala rozdávat nenadepsané obálky. V nich jsme našli nejpodivnější anonymní dopis, jaký jsem měl v životě tu čest dostat. Byl napsán na streji a rozmnožen, a jeho anglický, německý, francouzský a italský text zněl takto:

Reklama

Já vás varuju, že akce zvaná sympoziem ČESKOSLOVENSKO 88 je ilegální a její představení by bylo proti zájmům československého pracujícího lidu, a následkem toho ilegální. V této souvislosti by byly vaše snahy zúčastnit se této akce považovány za projevování nepřátelství k Československu a na základě toho bychom museli vyvodit příslušné důsledky proti vaší osobě.

"Já vás varuju...", ale podpis žádný. Ó Kafka! Měl ses dožít této chvíle!

Kdosi požádal dámu s květinami, aby se nám představila. Pravila, že se stará o pořádek v hotelu. Později jsme ji

identifikovali jako příslušníci tajné policie, která měla službu před bytem Havlovy rodiny a představovala se při té příležitosti jako "poručiice Novotná", což je přibližně adekvát anglické "poručiice Smithové". Příštího dne byli tři z nás krátkodobě zadrženi v policejním voze a další příslušník StB nám tam znovu každému dal po jednom zmuchlaném exempláři oné fantastické "reklamy". /V německém znění byla mimochodem nadepsána slovem "Achtung"./ Zeptali jsme se ho, odkud to má. Z národního výboru města Prahy, odpověděl. Ale, kdo je ten tajemný "já", ptali jsme se dál. Ukázal si na prsa a aby nedošlo k vůbec žádnému nedorozumění, snaživě toto gesto doprovodil anglickým slovem "policie". Seděli jsme při tom ovšem v policejním voze, ale co kdybychom si toho byli nevšimli.

Do té doby jsme chodili po Praze a navštěvovali těch pár českých a slovenských účastníků sympozia, kteří byli dosud doma - většinou v domácím vězení - a také rodiny uvězněných. Předtím jsme se pokusili sejít k pokračování sympozia v jednom soukromém bytě - což se v roce 1985 v případě nezávislého kulturního setkání v Budapešti bez obtíží podařilo. Zde však policisté hlídkující před dveřmi bytu prostě všem Čechům zabránili ve vstupu.

Napsali jsme ostrý protest proti tomuto "flagrantnímu porušení helsinského Závěrečného aktu" a poslali jej přímo všem delegacím na následné helsinské konferenci ve Vídni. Na vlnách BBC, rozhlasové stanice Svobodná Evropa a Hlasu Ameriky se během několika hodin vrátil zpět do Československa.

Informovali jsme své velvyslance. Položili jsme kytici na hrob filosofa a zakladatele Charty 77 Jana Patočky. V naší skupině byl také Max van der Stoel, bývalý holandský ministr zahraničních věcí, který se v roce 1977 jako první západní politik při oficiální návštěvě v Praze setkal s profesorem Patočkou, jako s předním mluvčím hnutí za lidská práva. Kvůli tomuto setkání tehdy StB Patočku podrobila jedenáctihodinovému výslechu, po němž se zhroutil a zemřel. Van der Stoel od té doby přijel do Prahy poprvé, a pronesl nad Patočkovým

hrobem jímavý projev. Patočka je mrtvý, řekl, ale my všichni jsme svědky toho, že jeho duch a duch svobody v Československu dále žijí. Pietní obřad byl filmován pro nezávidlivý československý Videojournal. Pak jsme napochodovali do budovy ústředního výboru KSČ a předali tam protestní dopis, adresovaný Miloši Jakešovi. Chytře vypadající úředník u vchodu nás ujistil - v plynné ruštině - že dopis "soudruhu Jakešovi" předá, ale s politováním nám oznámil, že v sobotu není v budově nikdo, kdo by nás mohl přijmout. A kdo je on? Jak se jmenuje a jakou má funkci? "Já tu prostě pracuju," odpověděl a skla brýlí mu blýskala glasností. Z druhé strany parkoviště si nás na památku vyfotografovali dva neznámí muži.

Odtud jsme se odebrali na policejní ředitelství na Starém Městě: žádali jsme tam vysvětlení, proč byli zatčeni naši hostitelé a kde jsou uvězněni. Policista u vchodu nás rovněž ujišťoval, že o víkendu tam nikdo nepracuje - ale právě v tom okamžiku si naším hloučkem proklestil cestu jakýsi muž v civilu a vstoupil do budovy, čímž poněkud zpochybnil hodnověrnost tvrzení o totálním pracovním klidu.

Poté, co jsme absolvovali tyto návštěvy, jsem se soustředil na studium technik, kterých používala StB při našem sledování. Předtím jsem si - zřejmě naivně - příliš nevšímal pěkně oblečených mladých dvojic, do sebe zavěšených chllapců a děvčat, kteří za námi všude chodili. Dále jsme mohli s potěšením konstatovat, že v Státní bezpečnosti zřejmě není nouze o tvrdé valuty. Samotná naše trojice - já a dva parížští vědečtí pracovníci Pierre Hassner a Alexander Smolar - byla poctěna tím, že nám věnovaly pozornost posádky nejméně dvou vozů zahraničních značek, modré Ford Sierry a červeného Fiatu Uno. Po jedné z návštěv jsme pocítili únavu a hlad, a tak jsme se rozhodli požádat sledovatele ve Fiatu, aby nás dovezli domů. /Naším domovem byl v tomto případě velice příznačně pražský hotel Jalta/. Když jsme docházeli k vozu, řidič nastartoval a pomalu se rozjel. Vydali jsme se za ním.

My jsme se dobře bavili, pro naše uvězněné přátele to ovšem legrace nebyla. Československé orgány tentokrát hod-

laly svou "akci" zvládnout relativně na úrovni. Letos v červnu byly totiž tvrdě kritizovány v západním tisku a na následné helsinské konferenci ve Vídni za to, že rozehly mírový seminář, pořádaný v Praze, a vyhostily všechny jeho účastníky ze zahraničí. Teď tedy úřady cizince v Praze nechaly, ale zavřely všechny Čechy - původně na 48 hodin a pak v některých případech okamžitě poté na část dalšího osmačtyřicetihodinového období /čímž dokázaly, že zákonná práva pro ně neznamena-jí vůbec nic/. My jsme zatím mohli chodit kde se nám zlíbi-lo. Měli jsme to, čemu Němci říkají Narrenfreiheit, šaškovskou svobodu. Všechny dveře nám byly otevřeny a policie nás zdvořile uváděla do prázdných bytů. Mohli jsme dokonce při-vádět do neštěstí nevinné, neboť kdybychom byli z hlouposti navštívili někoho, o kom policie ještě nemá záznam, určitě by pocítil ony "příslušné důsledky", jimiž anonymové vyhro-žovali nám.

V praxi však plán omezit škody na minimum československým státním orgánům nevyšel: zásluhou Havlova coup de théâtre; zásluhou černé komedie inscenované "poručicí Novotnou"; zásluhou našich dramatických protestů urbi et orbi; a záslu-hou toho, že západoněmecké televizi se podařilo natočit Havlovo zatčení oknem restaurace a dostat film z Českoslo-venska. Téhož dne byl vysílán v televizním zpravodajství několika západních zemí. Lidé na Slovensku ho viděli v ta-kouské televizi. Na vídeňské následné helsinské konferenci stáli delegáti západních zemí ve frontě, aby odsoudili akci československých úřadů.

Pro současný pražský režim to byla skutečně prvotřídní "reklama".

3. Komentář

V pondělí, 14. listopadu, se na druhé stránce Rudého práva objevil tento komentář, podepsaný "Václavem Doležalem":

Pokus o provokaci

Čtrnáct dní po provokačním vystoupení antisocialistických sil se tatáž skupina lidí pokusila i jinou formou provokace. Využila k tomu spolupráce organizací pro psychologickou válku států Severoatlantického paktu. Aktivně se spolupodílely i západní vysílačky. Oč šlo? V uplynulých víkendových dnech

tzv. Charta 77 chtěla uspořádat v Praze "symposium" s názvem ČESKOSLOVENSKO 88. K účasti na této akci mělo přijet podle zahraničního tisku pod pláštěm turismu na dvacet lidí zastupujících různé oficiální i neoficiální západní struktury, z nichž mnohé vystupují z ostře protičeskoslovenských pozic.

Zájem těchto "také-turistů" však nesměřoval k prohlídce kulturních hodnot našeho hlavního města, ale k podněcování tzv. disidentů k ještě větší protisocialistické aktivitě. Jejich záměr se jim nepodařilo uskutečnit. Předem připravených materiálů chtěli využít k diskreditaci našeho společenského zřízení a k očernění naší vlasti v zemích našich sousedů. Podle zahraničního tisku má být v těchto materiálech, často glorifikujících politické struktury před rokem 1938, vyličen náš předchozí dějinný vývoj ze subjektivistických pozic a někdy i rozporuplně. Řada organizátorů provokace byla zadržena.

Podobná akce se stejnými politickými záměry byla uspořádána emigrantskými a dalšími centrály v neděli ve Vídni. Záměr obou uvedených provokací má jediný cíl: zpochybňovat nejen úsilí naší strany a společnosti o přestavbu, ale i zkomplikovat jednání vídeňské schůzky a v rozporu se závěrečným aktem konference o evropské bezpečnosti a spolupráci vměšovat se do vnitřních věcí ČSSR a narušovat československou svrchovanost.

Obávám se, že můj překlad zdaleka nevystihuje plnou sémantickou absurditu originálu.

Když jsem četl tento komentář, vzpomněl jsem si na verše, které před dvaceti lety po sovětském vpádu do Československa napsal W.H. Auden:

Obr lidožrout, ten se vyzná
tohle mu musí každý přiznat.
Jedna věc mu však dělá starost:
mluvit tak, jak mu zobák narost.

Po zemi, kterou podupal
a kteříže vše, co měla, vzal,
lidožrout chodí, ruce v bok,
a z úst mu plyne žvástů tok.

OVšem obr, kterého měl na mysli Auden, byl Sovětský svaz, a ten se mění. Začíná se učit mluvit, a jeho pražští trpaslíci se s tím nemohou vyrovnat. Jsou zmatení, ztracení. Z jejich úst stále ještě plyně žvástů tok, ale nemá ani sílu důsledné absurdity. Materiály našeho symposia prý měly glorifikovat "politické struktury před rokem 1938", žvaní trpaslíci, kteří si ani netroufají podepsat se pravými jmény. A přitom teď sami začali vzdávat hold velkému architektovi oněch "struktur" T.G. Masarykovi - ve snaze opatřit si

alespoň dodatečně vlasteneckou legitimitu. A lidé na ulicích se jim smějí.

Požádal jsem recepční v hotelu, aby mi opatřila dnešní číslo Rudého práva. "Prokristapána!" řekla, "proč?" Vysvětlil jsem jí, že v něm má být údajně komentář o našem sympoziu. "Tak to tedy musím číst," vykřikla, ale když se dostala v druhé větě k "organizacím pro psychologickou válku států Severoatlantického paktu", už dál nemohla. Svíjela se smíchy.

4. Permanentní sympozium

V neděli většina západních účastníků odjela do Vídně na "paralelní" sympozium, organizované předními českými a slovenskými intelektuály v exilu, a na tiskovou konferenci, uspořádanou Mezinárodní helsinskou federací, která měla ve světě širokou odezvu. V pondělí byli všichni naši hostitelé propuštěni z vězení. Někteří z nich museli jít spoustu kilometrů domů pěšky, protože byli propuštěni časně ráno, kdy ještě nic nejezdilo.

Sdělovali si navzájem své nejnovější vězeňské zkušenosti. Jak měli bchaři vztek, že jim Státní bezpečnost kazí zaběhnutý pořádek v kriminále, jak formálně a ledabyle probíhaly výslechy.

Václav Havel měl v jednu chvíli co dělat s naší šaramantní dámou s kameliemi "poručicí Novotnou", kterou jak se ukázalo - už nějakou dobu zná. Vešla do místnosti a oznámila mu: "Přišla jsem vás vyslechnout." Podotkl jsem, že by po osvobození měla jít k divadlu - vzhledem k jejímu exteriéru a osvědčenému smyslu pro divadlo absurdity. Havel na to odpověděl, že pro ni možná v některé své příští hře napíše roli.

Všichni naši čestí přátelé byli ovšem po několika dnech, strávených ve vězení, unaveni. Ale vzpružily je zprávy o mezinárodní podpoře, které se jim dostalo. Vyprávění o smutčném obřadu u hrobu profesora Patočky, je dojalo, protesty, o nichž se dovídali z vysílání západních rozhlasových stanic, je povzbudily a způsob, jakým jsme interpretovali Havlova slova při zahájení sympozia, je potěšil. Pochopi-

li jsme je jako výzvu, abychom ve schůzce pokud možno pokračovali. Myslím, že to byl Pierre Hassner, kdo jako první poznamenal, že když Havel symposium formálně zahájil, nemůže skončit do té doby, dokud je formálně neprohláší za ukončené.

Jednání tedy pokračuje. Stalo se z něho permanentní symposium. Když jsem odjížděl, žádal Havel, aby ti, kdo napíšou k daným tématům něco relevantního, označovali své práce jako "příspěvek k permanentnímu sympoziu ČESKOSLOVENSKO 88." Samozřejmě do té doby, dokud se všichni nebudeme moci setkat opět v Praze a symposium uzavřít.

5. ČESKOSLOVENSKO 88

Co nám tato tragikomedie říká o subjektu naší nezdařené diskuse, o ČESKOSLOVENSKU 88? Očividně především to, že současný režim v Československu dosud couvá tam, kde Maďarsko, Polsko a v první řadě ovšem Sovětský svaz postupují kupředu - i když ne stejným krokem. Že po odstranění Lubomíra Štrougala z funkce předsedy vlády letos v říjnu současná vláda vypadá dokonce ještě reakčněji než dříve. Jeden český historik mi mezi policejními výslechy řekl, že vidí hořkou ironii v tom, že v roce 1988, v éře Gorbačova, se v Československu nakonec ustavila vláda, v jakou doufal Brežněv po invazi před dvaceti lety. Je to však brežněvovská vláda bez Brežněva, režim, jehož čas minul.

Epizoda se sympoziem rovněž napovídá, že režim, který Československu posledních dvaceti let vnucuje groteskní abnormalitu "normalizace", musí teď být vážně zneklidněný, zmatený a rozkolísaný. Neklid pochází z Východu, neboť jestliže se Gorbačov chová jako Dubček a Polsko a Maďarsko skoro jako svobodné země, pak čím má proboha československý režim zdůvodnit svou pokračující nehybnost? Odkazem na velký socialistický model Německé demokratické republiky? Nebo snad Bulharska? Bylo zajímavé, že jak polský, tak maďarský tisk přinesl zprávu o projevu Alexandra Dubčeka v Bologni 13. listopadu, v němž znova zdůrazňoval trvajících význam Pražského jara. Proslýchá se, že přinejmenším Gorbačovovi nejbližší poradci jen ztěží potlačují touhu přehodnotit Pražské jaro tak, jak žádá Dubček. Gorbačovův blízký

politický spojenec Alexander Jakovlev přijel do Prahy den po našem sympoziu a Rudé právo otisklo jeho fotografii na první stránce. Mezi usmívajícím se Jakešem, Vasilem Bařakem a jejich ideologickým dozorcem Janem Fojtikem se tváří dost zamyšleně. Fotografie by mohla mít podtitulek: "Que diable allait-il faire dans cette galère?"

Neklid režimu pochází také - za druhé - zdola: z nového rozkvětu nezávislých iniciativ a občanské odvahy v Československu. Ten je ovšem částečně inspirován příkladem Gorbačova, vlivem událostí v sousedním Maďarsku a Polsku, a novou détente mezi Východem a Západem. Je však rovněž výsledkem vnitřních procesů politického a ekonomického rozkladu na jedné straně, a intelektuální a společenské emancipace na straně druhé. Politické vedení země je dnes brežněvovskou biologickou vykopávkou, na niž tlačí nová generace, která má plné zuby kompromisů a vytáček svých rodičů. Slyšel jsem o jedné dívce, která se zúčastnila velké spontánní demonstrace na Václavském náměstí letošního 28. října. 21. srpna 1968 na tomtéž náměstí zažila sovětské tanky - jako třínedělní nemluvně v kočárku.

Československé vedení dnes stojí tváří v tvář opozici a nesouhlasu nejenom ze strany již dlouho dobře známé Charty 77, nejenom ze strany intelektuálního samizdatu, ale také ze strany tisíců mladých lidí, kteří nacházejí odvahu promluvit, a ze strany neméně než šesti set tisíc lidí, kteří podepsali petici za náboženskou svobodu, kterou na začátku tohoto roku sepsal jeden prostý moravský rolník. V den dvacátého výročí sovětské invaze demonstrovaly v centru Prahy tisíce mladých lidí a snažovaly "Dubček!" a "Svobodu!"

Poté, v polovině října, byl režim náhle konfrontován s novou vážnou, vysloveně politickou výzvou: s manifestem za občanské svobody, nazvaným "Demokracií pro všechny". Ažko-li mnozí z prvních signatářů jsou chartisté, dokument se podstatně liší od původního programu Charty 77. V tom, že se snaží vyjádřit konkrétní program politické změny systému. Jde mnohem dále, než "socialismus s lidskou tváří",

na nějž ve svém bolognském projevu nostalgicky vzpomínal Dubček. Ten se jako na své intelektuální předky odvolával na Machiavelliho a Gramsciho. Patrony tohoto manifestu jsou však spíše Montesquieu a Keynes. Je to poněkud rozvláčný dokument, jak se dá ostatně očekávat, když jeho autorem je koalice nezávislých jedinců a skupin s velice rozdílnými politickými názory. Základní společné stanovisko je však naprosto jasné: liberální demokracie, vláda zákona, smíšená ekonomika.

Pak - ve snaze opět získat aspoň trochu vlastenecké kredibility - pražský režim zčistajasna prohlásil, že sedmdesáté výročí založení československého státu 28. října 1918 je povoleno slavit jako státní svátek. /Opatrní vedoucí obchodů se pojistili tím, že do výkladních skříní umístili heslo "Ať žije říjen!" - což se dalo vztahovat buď na ruskou revoluci 1917, nebo na počátek československé samostatnosti 1918. Jenom několik málo jich riskovalo vystavit obrázek Masaryka/. Pak režim pozavíral doslova všechny nejvýznamnější představitele opozice, aby zajistil, že nedojde k žádným skutečně vlasteneckým projevům. Přesto k nim však došlo. K obrovské spontánní manifestaci převážně mladých lidí, kteří opět skandovali "Svobodu!" a které v úzkých pražských uličkách pronásledovalo poněkud málo výkonné vodní dělo.

Nový ministr vnitra František Kincel je profesionální policista, a taktika policie se zostříla. Zátahy na opozici, k nimž došlo v souvislosti s 28. říjnem a znovu v souvislosti s naším sympoziem, byly nejhorší za mnoho let. V době, kdytoto píšu, je v Československu vyslýchána dlouhá řada lidí na manifest "Demokracii pro všechny". Režim se očitě pokouší zastrážit lidi, aby se k němu nepřipojovali. A co ještě horšího, iniciátor petice za náboženskou svobodu Augustin Navrátil byl uvězněn na psychiatrické klinice s diagnózou "paranoia querulans" - v době, kdy jak se zdá i v Sovětském svazu upouštějí od zneužívání psychiatrie k politickým účelům.

Současně však režim dělá polovičatá gesta ve prospěch směru reformy a uvolnění. V oficiálním tisku se objevují pozoruhodně otevřené zprávy o ekonomické stagnaci v zemi. Slovenský ministr kultury otiskl v Rudém právu článek, v němž prohlásil, že existence dvou kultur je nezdravým jevem a že je třeba se vážně zamyslet nad tím, jaké důvody vedly ke vzniku Charty 77. Oficiální divadla mají o něco víc prostoru. Tváří v tvář vzniku nezávislé helsinské skupiny a v očekávání, že v Den lidských práv 10. prosince by mohlo dojít k dalším demonstracím, režim ohlásil, že k témuž datu zahájí svou činnost oficiální výbor pro lidská práva.

Jak nás tomu učil už před dávnými lety Tocqueville, jsou takovéto nedůslednosti, takovéto váhání mezi zvyšováním represe a nedotaženými reformami charakteristickým rysem ancien régime v posledním tažení. Jak dlouho toto soumračné období potrvá a jak dojde k přechodu - zda rychle či pomalu, pokojně či bouřlivě - se dá ovšem těžko říci. V Československu se proslýchá, že mladší funkcionáři typu pražského stranického tajemníka Miroslava Štěpána budou brzo povýšeni do významnějších funkcí. I oni se podíleli, i když v menším měřítku, na špinavostech "normalizace". Podle všech náznaků se Štěpánova politická generace skládá hlavně z oportunistů, kariéristů a cyniků. To ji však nutně nevylučuje za hry. Károly Grosz a jeho současníci v Maďarsku mohou sotva sloužit za příklad nejčistších idealistů na světě. Přesto však podnikají - se všemi výhradami, které jsou namíste - skutečně pozoruhodné pokusy o politickou a ekonomickou reformu - z úcty. Člověk, který jednomu připadá jako cynik, může druhému připadat jako realista. Navíc není vůbec jisté, že Československo by právě v tomto okamžiku ze všeho nejvíce potřebovalo dalšího slušného skromného idealistu jako byl Alexandr Dubček.

Kromě toho je docela klidně možné, že až dojde ke změně, bude na tom Československo třeba líp než Polsko nebo Maďarsko. Zasluhou své kdysi mocné ekonomiky, i když je teď ve vážném úpadku, je dosud v méně katastrofálním stavu, a relativně prosté ochromujícího břemene valutového dluhu. To je však meč o dvou ostřích. Neboť jestlipak by se režimy v Pol-

sku a Maďarsku cítily nuceny přistoupit k tak radikálním reformám bez hluboké ekonomické krize a bez závislosti na Západu, která z ní vyplývá? Zde je zakopaný pes východoevropského dilematu. Můžete mít ekonomickou krizi a politickou reformu /Polsko, Maďarsko/. Můžete mít žádnou ekonomickou krizi a žádnou politickou reformu /NDR, Československo/. Můžete mít dokonce ekonomickou krizi a žádnou reformu /Rumunsko/. Můžete ale mít politickou reformu bez ekonomické krize? Možná bude Československo první zemí, která to dokáže, jak optimisticky soudí Milan Šimečka ve svém příspěvku, který připravil pro naše sympozium. Možná.

6. Svět

Jak to všechno dopadne, to bude záviset hlavně na vnitřním vývoji v Československu, v Sovětském svazu a ve zbytku východní Evropy - v tomto pořadí. Bude to však záviset i na nás. "Svět vás vidí" shanďoval dav na policajty v průběhu demonstrace 28. října. O Pravdu vidí?

V roce 1988, v roce všech těch výročí, které byly námětem našeho sympozia - 1918, kdy Británie, Francie a Spojené státy daly Masarykovi mezinárodní licenci k vytvoření nezávislého československého státu, 1938, kdy Británie a Francie tento nezávislý stát nechaly na holičkách, 1948, kdy došlo ke komunistickému puči, a 1968, kdy došlo k sovětské invazi - v tomto "osmičkovém" roce osud této malé země ve středu Evropy nadále zásadně závisí na postojích Západu i Východu.

Současná linie, kterou se Jakešovo vedení pokouší prodat Západu, zní přibližně takto: "My skutečně chceme prosadit naši vlastní představu perestrojky /"přestavbu"/. Především ekonomickou přestavbu. K tomu však potřebujeme mít pořádek a stabilitu v zemi. Ordnung muss sein - pořádek musí být. Proto nám musíte poskytnout úvěry a technologii, a zároveň pochopit, proč musíme zavírat nebezpečné kriminální živly... jako je například nejslavnější dramatik země Václav Havel. Dost prostoduchá linie, můžete si říct. Existují však náznaky toho, že některé západní vlády jsou

víceméně ochotny ji spolknout. To se týká Rakouska a do jisté míry i Západního Německa, což jsou dvě země, které mají zvláštní zájem na stabilním ovzduší pro obnovení svých vlastních mezinárodních vztahů - u Rakouska s Maďarskem a u západního Německa s NDR -, a rovněž dějinné tradice / a dokonce filosofii / prosazování ekonomických vazeb bez ohledu na politické okolnosti.

/Převzato z The New York Review z 22.prosince 1988/